

‘Une tentative de réparation symbolique envers les morts, à l’usage des vivants’

Tien jaar na de feiten. Marianne Van Kerkhoven
praat met Jacques Delcuvellerie en Marie-France Collard
over de opvoering van de Groupov-productie *Rwanda 94*
in Rwanda.

Een film. Een publiek.

MARIE-FRANCE COLLARD We hebben in Rwanda gedraaid in de periode voor, tijdens en na het spelen van de voorstellingen, maar het opzet was niet een documentaire te maken over de productie. We wilden onder meer de receptie van de voorstelling registreren, de impact tonen van het project op de overlevenden van de genocide, een beeld geven van hoe zij die voorstelling zien en ervaren, hoe hun leven vandaag is. Het draaien is grotendeels klaar; we wachten nu op het geld om het project te kunnen afmaken. Met onze voorstellingen in Rwanda wilden wij als publiek niet uitsluitend een elite bereiken, maar bijvoorbeeld ook de mensen die op de heuvels van Bisesero wonen. We wilden de overlevenden van de genocide overtuigen om deze theatrale gebeurtenis bij te wonen. De meeste onder hen zijn absoluut niet gewend naar theater te gaan; velen hebben nog nooit een opvoering gezien. Wij –Philippe Tasman, zakelijk leider van Groupov, en ikzelf– zijn in de voorbije maanden verschillende keren naar Rwanda gereisd om de tournee voor te bereiden en vooral om contacten te leggen met de organisaties van de overlevenden. Via hen probeerden we het mogelijke publiek te sensibiliseren. Uiteraard hadden we daarbij af te rekenen met hun wantrouwen tegenover de westerlingen. De vraag ‘waar waren jullie in 1994?’ hebben wij keer op keer moeten beantwoorden. Doorheen diverse ontmoetingen ter plaatse en door onze deelname aan de manifestaties die zij zelf organiseerden om die tiende verjaardag te herdenken, hebben wij hun vertrouwen weten te winnen. Die

verschillende verenigingen van de overlevenden zijn vandaag vooral bezig met het organiseren van het openleggen van de vele massagraven en van het heropgraven van de stoffelijke resten van de slachtoffers. De overlevenden hopen immers nog steeds hun familieleden te kunnen identificeren, zodat ze hen uiteindelijk wérkelijk kunnen begraven: een absoluut essentieel gegeven in het rouwproces. Zolang men de overschotten niet teruggevonden heeft, kan de rouw eigenlijk niet beginnen.

Evocaties

JACQUES DELCUVELLERIE Wij wilden niet alleen de overlevenden bereiken die tot de middenklasse behoren, of tot de armen, maar ook die mensen die werkelijk niks hebben, die armer dan arm zijn. Hen kan je niet zeggen: ‘Er is een fantastische theatervoorstelling over Rwanda en jullie moeten allemaal komen kijken’. Daarvoor zal niemand zich verplaatsen, zeker niet als dat gezegd wordt door een blanke. Er is een groot wantrouwen tegen de westerlingen, en zelfs rancune. Ze hebben immers al zoveel mensen zien langskomen die even met hen praten en dan met ‘een goed verhaal’ terug weggaan: ‘*Vous venez prendre nos larmes et après, qu’est-ce qui se passe?*’ Onze hoop dat zij naar de voorstelling zouden komen, kon enkel ingelost worden als wij zelf ook deelnamen aan de dingen die hen het meeste bezig hielden: die heropgravingen en ook de zogenaamde ‘evocaties’. Dat is een nieuwe praktijk van collectieve bijeenkomsten waar de traditionele Rwandese taboes overschreden kunnen worden. In Rwanda geldt immers de regel dat men zijn emoties niet toont, dat men zichzelf controleert en niemand laat delen in zijn lijden. Deze ‘evocaties’ zijn niet religieus van aard. In de officiële herdenkingsmanifestaties die in april 2004 plaatsvonden, waren uiteraard ook missen en erediensten van allerlei godsdiensten opgenomen. De evocaties zijn echter een vorm van populaire cultuur: door in collectief verband het woord te nemen hoopt men trauma’s te doorbreken. De studenten zijn daarmee begonnen. Al diegenen die het woord willen nemen, scharen zich in een cirkel rond een vuur; rond die cirkel neemt dan het publiek plaats. Het is een soort van wake zonder tijdslimiet; als het nodig is duurt het de hele nacht.